

Belangwekkende nalatenschap van Dr. Rick van Dijk

Eind maart promoveerde Rick van Dijk, directeur van het Instituut voor Gebarentaal, Taal, en Dovenstudies van de Hogeschool Utrecht thuis, omgeven door naasten en wetenschappers, met glans op zijn proefschrift *Cognitive Perspectives on Deafness*. In deze VHZ-Reportage belichten enkele mensen die met Rick samenwerkten tijdens diens onderzoek- en schrijftraject Van Dijk's wetenschappelijke nalatenschap. Onder hen ook Jan van Dijk, Rick's vader en emeritushoogleraar Orthopedagogiek. Op 17 april 2012 overleed dr. Rick van Dijk.

“Rick was net als ik gefascineerd door het onderwijs aan dove kinderen, vooral door aspecten van de cognitieve ontwikkeling. Wat is de grondslag van deze problematiek?” zo formuleert vader Jan van Dijk de kernvraag van hen beiden. Zijn zoon combineerde zijn promotieonderzoek met zijn zeer drukke functie aan de Hogeschool.

Een grote groep dove kinderen zonder nevenbeperkingen vertoont een leerachterstand, ondanks de toegang tot de gebarentaal. Rick vroeg zich af in hoeverre de informatieoverdracht daarbij een rol speelt. Hij richtte zich daarbij op ervaren tolken. Van Dijk toonde in twee studies aan dat een aanzienlijk deel van de informatie via NGT/NmG niet correct wordt overgebracht. Het al of niet kunnen onderdrukken van de articulatorische codering speelt bij de kwaliteit van het tolken een belangrijke rol.

Promotieonderzoek

Daan Hermans, onderzoeker bij Kentalis PonTeM en co-auteur van twee artikelen, maakte Rick van Dijk van nabij mee. “Ik vroeg me soms af of we

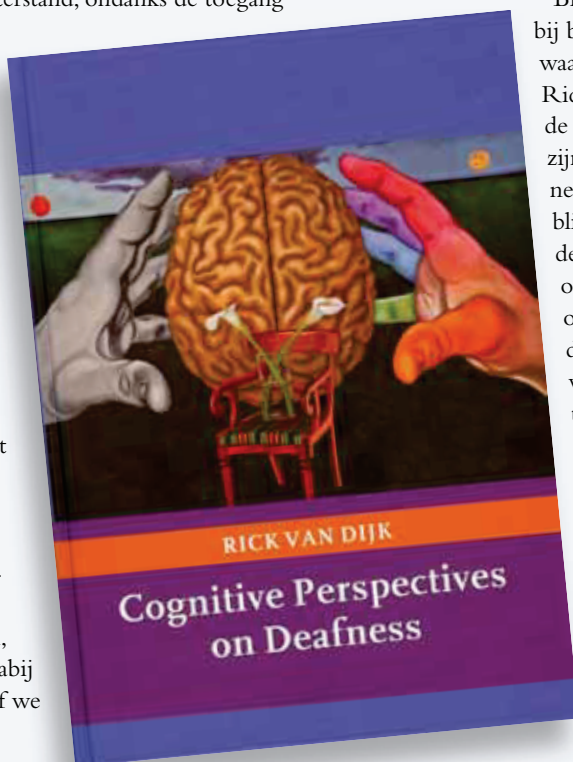
erin zouden slagen om het onderzoek succesvol af te ronden. Rick stelde zich die vraag minder vaak. Hij putte vaak uit het grote netwerk van professionals die hij gedurende zijn carrière om zich heen had verzameld. Opmerkelijk hoe iemand zo efficiënt van alles kan regelen.”

Astrid Kappers, hoogleraar aan de Universiteit van Utrecht en samen met professor Albert Postma promotor van Rick, over de aanzet tot diens onderzoek naar de tast: “Wij zetten een uitgebreid onderzoeksplan op. Vergelijkbaar onderzoek was met een groep blinde personen uitgevoerd. De centrale vraag in Rick's experimenten was de invloed van doofheid op intellectueel en cognitief functioneren. Een directe invloed is dat doofheid kan leiden tot een veranderde verwerking van informatie die binnenkomt via de andere modaliteiten, zoals zicht of tast, mogelijk door een verschuiving van de aandacht of door veranderingen in de hersenorganisatie. Een indirecte invloed kan komen door het gebruik van gebarentaal. Doven, horende gebarentaal tolken en een horende controlegroep voerden de experimenten uit.”

Bij dove mensen werkt het brein, bij bepaalde aspecten van het visuele waarnemen, anders als bij horenden. Rick onderzocht ook verschillen in de tastwaarneming. Die bleken er te zijn. Ten voordele van de dove personen. Uit Van Dijk's originele studies blijkt dat haptische oriëntatie, het op de tast plaatsen of zoeken van een object in de ruimte, bij doven beter ontwikkeld is. Mogelijk kunnen dove mensen zich beter een visuele voorstelling maken van de af te tasten ruimte. Gebruik van gebarentaal bij doven en horenden, lijkt tot een ander voordeel in haptische waarneming te leiden. Bij gebarentaalgebruikers lijkt actieve tast wat beter te functioneren.

Innovatief

“Deze studies samen lijken deels op een patroon te wijzen

hebben, een normaal IQ. Dat klopt ook. Doofheid leidt ook tot verschillen in cognitieve profielen, verschillen met mensen die wel goed horen. Soms pakken die verschillen nadelig uit voor dove mensen, soms voordelig. Rick heeft met zijn onderzoek als eerste in ons land meer licht doen schijnen op de cognitieve profielen van dove mensen, met name als het gaat om ruimtelijk-tactiele waarneming. Bovendien heeft hij cognitieve processen onderliggend aan het tolken vanuit dan wel naar gebarentaal onderzocht. Zijn onderzoek is pionierswerk.”

“Het vermoeden bij Rick is bevestigd dat het brein van dove mensen anders georganiseerd is en dat de “sterke zijden” in het waarnemingsprofiel gebruikt zouden moeten worden in het onderwijsleerproces”, zegt vader Jan van Dijk. “Ik heb op de achtergrond de wetenschappelijke zoektocht van Rick mee mogen maken. Dit is voor een vader al heel bijzonder, zeker toen deze tocht bemoeilijkt werd door groot lichamelijk ongemak. Zijn geest heeft getriomfeerd. Hij heeft mogen bijdragen aan een beter inzicht in de werking van het brein van dove mensen die hij zo toegenegegen was.”

WILLEM GEURTS

In memoriam Rick van Dijk

In de ledenvergadering van de Vereniging Simea op 12 april hebben we afscheid genomen van Rick van Dijk als bestuurslid. Hij kon hier zelf niet meer bij zijn, maar alom werd zijn betrokkenheid en inbreng genoemd en geroemd. Groot was de verslagenheid, toen op 17 april het bericht van zijn overlijden tot ons kwam.

Toen in 2008 werd besloten tot een splitsing tussen vereniging en stichting stapte Rick in het bestuur van de vereniging. De inbreng van Rick was altijd op basis van zijn eigen ruime ervaring binnen het toenmalige Instituut voor Doven, het huidige Kentalis, en op basis van zijn activiteiten en functie binnen de Hogeschool Utrecht. Vanuit die beide bronnen kon hij zowel de noodzaak van het aansluiten bij de dagelijkse praktijk benadrukken, als denken vanuit de metavisie van een manager.

We herinneren Rick als een zeer prettig medebestuurder, een innemende man die goed kon luisteren, met een heel eigen kijk op verschillende zaken.

We wensen Monique, de kinderen en de familie veel sterkte en moge de vele herinneringen die bij ons opkomen, bijdragen aan het herinneren en daarmee in herinnering voortleven van Rick.

Mede namens het bestuur van de Stichting Siméa, Dick de Boer (voorzitter),

Het bestuur van de Vereniging Simea,
Fred Saan
Interim-voorzitter

dat we ook kennen als we visuele waarneming in ogen-schouw nemen”, zegt Harry Knoors, algemeen directeur Expertise bij Kentalis en hoogleraar aan de Radboud Universiteit. “Gebruik van gebarentaal brengt ongeacht de hoorstatus van de gebruiker een aantal cognitieve voordelen met zich mee. Doofzijn zelf leidt tot voor- en nadelen in zowel visuele als tastwaarneming. De voordelen hebben betrekking op waarneming van de ruimte, want dat kunnen dove mensen beter. De nadelen doen zich voor bij waarneming van opeenvolgende visuele en tactiele prikkels.”

“Innovatief”, zo noemt Harry Knoors de onderzoeken van Rick van Dijk. “Lang hebben we naar doofheid en dove mensen gekeken met een communicatie- en taalbril op. Steeds gaat het dan over de problemen met het verwerken van gesproken taal, moeilijkheden met het begrijpend lezen of over kansen die gebarentaal biedt. Voor het overige zeggen we vaak dat dove mensen een normale leeraanleg